

دانشنامه فلسفه استنفورد

(۸۳)

دبیر مجموعه: مسعود علیا

-
- سرشناسه: ترینور، برایان
عنوان و نام پدیدآور: گابریل مارسل/برایان ترینور؛ ترجمه سید حسین حسینی.
- مشخصات نشر: تهران: ققنوس، ۱۳۹۶.
- مشخصات ظاهری: ۹۶ ص.
- فروست: دانشنامه فلسفی استنفورد؛ ۸۳/دبیر مجموعه: مسعود علیا.
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۲۷۸-۳۴۳-۱
- وضعیت فهرست نویسی: فیپا
- یادداشت: کتاب حاضر ترجمه مقاله‌ای با عنوان «Gabriel (-Honoré) Marcel» از دایرةالمعارف «Stanford Encyclopedia of Philosophy» است.
- یادداشت: واژه‌نامه.
- یادداشت: کتابنامه.
- یادداشت: نمایه.
- موضوع: مارسل، گابریل، ۱۸۸۹-۱۹۷۳ م.
- موضوع: Marcel, Gabriel
- موضوع: اگزیستانسیالیسم
- موضوع: Existentialism
- موضوع: فلسفه
- موضوع: Philosophy
- شناسه افزوده: حسین، سید حسین، ۱۳۴۷ -، مترجم
- رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۶ ت۴/م۲۴/B۲۴۳۰
- رده‌بندی دیویی: ۱۹۴
- شماره کتاب‌شناسی ملی: ۴۶۸۹۵۱۵
-

دانشنامهٔ فلسفهٔ استنفورد (۸۳)

گابریل مارسل

برایان ترینور

ترجمهٔ سیدحسین حسینی

این کتاب ترجمه‌ای است از:

Gabriel (-Honoré) Marcel

The Stanford Encyclopedia of Philosophy

Brian Treanor, Mar 3, 2016

این مجموعه با کسب اجازه از گردانندگان دانشنامه
فلسفه استنفورد (SEP) منتشر می‌شود.

انتشارات ققنوس

تهران، خیابان انقلاب، خیابان شهدای ژاندارمری،

شماره ۱۱۱، تلفن ۴۰ ۸۶ ۴۰ ۶۶

* * *

دانشنامه فلسفه استنفورد (۸۳)

دبیر مجموعه: مسعود علیا

گابریل مارسل

برایان ترینور

ترجمه سیدحسین حسینی

چاپ اول

۱۶۵۰ نسخه

۱۳۹۶

چاپ پڑمان

حق چاپ محفوظ است

شابک: ۱ - ۳۴۳ - ۲۷۸ - ۶۰۰ - ۹۷۸

ISBN: 978 - 600 - 278 - 343 - 1

www.qoqnoos.ir

Printed in Iran

۷۰۰۰ تومان

فهرست

- پیشگفتار دبیر مجموعه ۷
- درآمد ۱۱
۱. زندگینامهٔ اجمالی ۱۳
۲. جهان درهم شکسته و انسان کارکردمدار ۱۹
۳. نیاز مبرم هستی شناختی ۲۵
۴. تعالی ۲۷
۵. بودن و داشتن ۳۱
۶. مسئله و راز ۳۵
۷. تأمل اولیه و ثانویه ۴۱
۸. روحیهٔ انتزاع ۴۵
۹. دسترس پذیری و دسترس ناپذیری ۴۷
۱۰. «با» ۵۳
۱۱. نظر، اعتقاد، باور ۵۷
۱۲. وفاداری خلاق ۶۱
۱۳. امید ۶۹
۱۴. باور دینی ۷۳

۱۵. مارسل در گفتگو ۷۹

یادداشت‌ها ۸۵

کتابنامه ۸۷

واژه‌نامه انگلیسی به فارسی ۹۳

نمایه ۹۴

پیشگفتار دبیر مجموعه

بسیاری از کسانی که در ایران به نحوی از انحا کار فلسفی می‌کنند و با فضای مجازی اینترنت نیز بیگانه نیستند نام دانشنامه فلسفه استنفورد^۱ را شنیده‌اند و چه بسا از این مجموعه کم‌نظیر بهره نیز برده باشند. این دانشنامه حاصل طرح نیکویی است که اجرای آن در سال ۱۹۹۵ در دانشگاه استنفورد آغاز شد و همچنان ادامه دارد. به لطف کمک‌هایی که گردانندگان این مجموعه از آن‌ها برخوردار شده‌اند، متن کامل تمامی مقالات این دانشنامه در اینترنت به‌رایگان و به آسان‌ترین شکل در دسترس خوانندگان علاقه‌مند قرار گرفته است.

نگاهی به ساختار و مندرجات مقاله‌ها و مرور کارنامه نویسندگان آن‌ها، که عموماً در حیطه کار خویش صاحب نام و تألیفات درخور اعتنا هستند، گواهی می‌دهد که با مجموعه‌ای خواندنی مواجهیم، مجموعه‌ای که غالباً مدخل‌های مناسبی برای ورود به گستره‌های متنوع تأمل فلسفی به دست می‌دهد. به این اعتبار، می‌توان به جرئت گفت کسی که می‌خواهد اولین بار با مسئله یا مبحثی در فلسفه آشنا شود، یکی از گزینه‌های راهگشایی که پیش رو دارد این است که ابتدا به سراغ مدخل یا مدخل‌های مربوط به آن در این دانشنامه برود.

دانشنامه فلسفه استنفورد (به سرپرستی دکتر ادوارد ن. زالتسا^۲)

1. *Stanford Encyclopedia of Philosophy* (SEP)

2. Edward N. Zalta

افزون بر این که پیوندی فراگیر میان فضای دانشگاهی و عرصه عمومی برقرار کرده، ویژگی‌های درخور توجه دیگری هم دارد. حجم بسیاری از مقاله‌های این دانشنامه چشمگیر است. ظاهراً دست نویسندگان در شرح و بسط کثیری از موضوعات و مباحث باز بوده است. دیگر این که در کنار مدخل‌های نام‌آشنا گاه به موضوعات و مسائل کم و بیش بدیعی پرداخته شده است که شاید در نظر اول ورودشان به دانشنامه‌ای فلسفی غریب بنماید و در عین حال خواننده را به بازاندیشی دربارهٔ دامنهٔ تفکر فلسفی و نسبت آن با زیست‌جهان خویش فراخواند. کتابنامه‌های مندرج در پایان مقاله‌ها نیز، که معمولاً به دقت تدوین شده‌اند، یکی از محسنات این دانشنامه است که به‌ویژه به کار دانشجویان و محققانی می‌آید که می‌خواهند در زمینه‌ای خاص پژوهش کنند. این را هم نباید از نظر دور داشت که خاستگاه این دانشنامه به هیچ روی موجب نشده است که متفکران و مباحث فلسفهٔ قاره‌ای نادیده گرفته شوند.

انتشار تدریجی این دانشنامه به زبان فارسی و فراهم کردن امکان مواجههٔ شمار هرچه بیشتری از خوانندگان علاقه‌مند با آن، چه بسا استمرار همان غایتی باشد که مورد نظر بانیان این طرح بوده است. بر این اساس، در گام نخست انتخابی اولیه از میان مدخل‌های پرشماری که در دانشنامه آمده است صورت گرفته و کار ترجمهٔ آن‌ها به سعی مترجمانی که با این طرح همکاری دارند به تدریج پیش می‌رود. ترجمهٔ کل دانشنامه البته غایتی بلندپروازانه است، به‌ویژه با توجه به این که هنوز همهٔ مقاله‌های آن به نگارش درنیامده‌اند. با این حال، تلاش بر این است که، در صورت فراهم بودن شرایط، انتشار این مجموعه استمرار پیدا کند و به سرنوشت مجموعه‌هایی دچار نیاید که آغازی چشمگیر داشته‌اند ولی دولتشان چندان پاینده نبوده است.

روال غالب این است که هر کدام از مدخل‌ها در یک مجلد منتشر شود، اما در مواردی که حجم یک مدخل از حداقل لازم برای این که به

هیئت مجلدی مستقل منتشر شود کمتر باشد، آن مدخل همراه با مدخل دیگری که با آن قرابت موضوعی دارد انتشار می‌یابد. به توصیهٔ دکتر زالتا، نسخهٔ اساس ترجمه‌ها آخرین ویراستی خواهد بود که در بخش آرشیو دانشنامه درج شده است، و همین امر در چاپ‌های مجدد ترجمه‌ها مبنای قرار خواهد گرفت. در مرحلهٔ ویرایش، تمامی ترجمه‌ها سطر به سطر با متن انگلیسی مقابله خواهند شد تا عیار کار درخور این مجموعه باشد. در این میان تلاش می‌شود توازن شایسته‌ای میان احترام به سبک و زبان هر مترجم از یک سو و اقتضائات مجموعه از سوی دیگر به دست آید. طرح انتشار این مجموعه شاید فردی بوده باشد، اما اجرا و اتمام آن البته کاری جمعی است و با تلاش مشترک و همراهی دوستانی میسر می‌شود که به این کار دل می‌سپارند. افزون بر ترجمانی که در این طرح همکاری می‌کنند، سپاسگزار دیگرانی هستم که مساعدتشان پشتوانهٔ اجرای شایستهٔ آن است. به‌ویژه از آقای دکتر زالتا و سایر گردانندگان دانشنامه قدردانی می‌کنم که اجازه دادند مجموعه حاضر به زبان فارسی منتشر شود. همچنین، باید یاد کنم از آقای امیر حسین زادگان، مدیر انتشارات ققنوس، که زمینهٔ اجرای طرح را فراهم کردند؛ آقای دکتر سید نصرالله موسویان، که یاری بی‌دریغشان برای این مجموعه بسیار مغتنم بوده است؛ آقای احمد تهوری، که در تسهیل ارتباطات نقش مؤثری داشته‌اند؛ و آقای جهانگیر ملک‌محمدی و یکایک همکاران ایشان در بخش فنی انتشارات، که می‌کوشند این مجموعه با شکل و شمایلی درخور منتشر شود.

مسعود علیا

زمستان ۱۳۹۲

[درآمد]

گابریل مارسل (۱۸۸۹-۱۹۷۳) فیلسوف، منتقد تئاتر، نمایشنامه‌نویس و موسیقیدان بود. او در سال ۱۹۲۹ کاتولیک شد و فلسفه‌اش بعدها «اگزیستانسیالیسم مسیحی» نام گرفت (عنوان اگزیستانسیالیسم معروف‌تر از همه در اثر ژان-پل سارتر^۱ به نام «اگزیستانسیالیسم نوعی انسان‌محوری است»^۲ به کار رفت). اصطلاح «اگزیستانسیالیسم مسیحی» در آغاز مورد تأیید وی بود اما بعدها آن را نپذیرفت. او علاوه بر آثار فراوان فلسفی، حدود سی نمایشنامه هم نوشت. مارسل در سال‌های ۱۹۴۹-۱۹۵۰ درسگفتارهای گیفورد را در دانشگاه ابردین^۳ ایراد کرد که در دو جلد به نام راز هستی^۴ منتشر شد. همچنین، در سال‌های ۱۹۶۱-۱۹۶۲ درسگفتارهای ویلیام جیمز^۵ را در دانشگاه هاروارد ایراد کرد که با عنوان زمینه وجودی شأن انسان^۶ انتشار یافت.

1. Jean-Paul Sartre 2. Existentialism is a Humanism

۳. ابردین دانشگاهی قدیمی است که در سال ۱۴۹۵ در اسکاتلند تأسیس شده و مجموعه درسگفتارهای معروفی به نام گیفورد (Gifford Lectures) در زمینه الهیات در آن‌جا برگزار می‌شود. - م.

4. *The Mystery of Being* 5. William James Lectures

6. *The Existential Background of Human Dignity*

۱

زندگینامهٔ اجمالی

مارسل در سال ۱۸۸۹ چشم به جهان گشود. تنها چهار سال داشت که مادرش درگذشت، و پدر و خاله‌اش، که بعداً به وصلت یکدیگر درآمدند، او را بزرگ کردند. مارسل با این‌که در مدرسه ممتاز بود، پیش از آشنایی با فلسفه از مطالعاتش لذت نمی‌برد. او تا حدی به دلیل میزبانی «جمعه عصرها»ی معروف در خانه‌اش با بسیاری از فیلسوفان برجستهٔ زمان خود نشست و برخاست داشت. پل ریکور،^۱ امانوئل لویناس،^۲ ژان وال،^۳ سیمون دو بووار،^۴ نیکولاس بردیایف^۵ و ژان-پل سارتر از جمله فیلسوفان برجستهٔ پرشماری بودند که گهگاه در این دوره‌می‌ها جمع می‌شدند. این ملاقات‌های خودمانی فرصتی فراهم می‌کرد تا متفکران متعهد با دیدگاه‌های متنوع گرد هم آیند و دربارهٔ موضوعات فلسفی مختلف به بحث بنشینند، موضوعاتی که معمولاً خود مارسل آن هفته دربارهٔ آن‌ها مشغول به کار بود. او پس از گذراندن آزمون دانشگاه در سال

1. Paul Ricoeur 2. Emmanuel Levinas 3. Jean Wahl
4. Simone de Beauvoir 5. Nicolas Berdyaev

۱۹۱۰، چند دوره فلسفه در سانس،^۱ پاریس و مون‌پلیه^۲ تدریس کرد، اگرچه کارهای حرفه‌ای‌اش نقد تئاتر (برای اروپای نو^۳ و اخبار ادبی^۴) و ویراستاری (برای مجموعه *Feux croisés* در انتشارات پلون^۵) بود.

میراث فلسفی مارسل علاوه بر بیانات فلسفی رسمی‌اش در قالب مقالات و رساله‌ها، شامل درسگفتارها، نوشته‌هایی در مجلات و پاره‌ای نمایشنامه‌ها بود. او از بین همه این انواع [ادبی و فلسفی] شاید به نمایشنامه‌هایش بیشتر علاقه داشت. در واقع، اگر بخواهیم ناگفته خود مارسل را از اشاراتش به زندگی خویش دریابیم، می‌توانیم نوعی سردرگمی و دل‌سردی عظیمی در خصوص موفقیت آثار فلسفی‌اش و ناشناختگی نسبی نمایشنامه‌هایش تشخیص دهیم. آنچه شیوه‌های بیانی متنوع آرای مارسل را پیچیده‌تر می‌سازد این واقعیت است که او، همان‌طور که خودش می‌خواست و می‌دانست، فیلسوفی نظام‌مند^۶ نبود؛ مارسل از همان آغاز کارش، یعنی در زمان انتشار یادداشت‌های روزانه متافیزیکی^۷ (۱۹۲۷)، به این امر واقف بود.^(۱) اما با وجود این‌که شیوه‌های متنوع مارسل در ابراز افکارش و، در پیوند با آن، نظام‌مند نبودنش باعث مشکلاتی برای علاقه‌مندان به آثارش می‌شود، درونمایه‌های محوری تفکر او در بسیاری از آثارش حضور دارند، مخصوصاً

1. Sens 2. Montpellier 3. *Europe nouvelle*

4. *Nouvelles littéraires* 5. Plon 6. systematic

7. *Journal Métaphysique*

در راز هستی، وفاداری خلاق،^۱ انسان سالک،^۲ بودن و داشتن،^۳ فرزاندگی تراژیک و ورای آن،^۴ و نیز اثر کوتاهی به نام «دربارهٔ راز هستی شناسانه».^۵

روش فلسفی مارسل اگرچه شباهت‌هایی با اگزیستانسیالیسم و پدیدارشناسی در معنای عامشان داشت، منحصر به فرد بود. او تأکید می‌کرد که فلسفه با تجربهٔ ملموس آغاز می‌شود، نه با امور انتزاعی. از این رو، مدام مثال‌هایی به کار می‌برد تا این نمونه‌های ملموس را مبنایی برای آرای فلسفی‌ای که در حال بررسی‌شان بود قرار دهد. این روش خود عبارت از «کار کردن ... رو به بالا، یعنی از زندگی به اندیشه، و سپس بار دیگر رو به پایین، یعنی از اندیشه به زندگی، است، تا انسان بتواند نور بیشتری بر حیات خود بتابد» (Marcel 1951a, 41). پس، این فلسفه نوعی «توصیف ساختارهایی است که تأمل آن‌ها را روشن می‌سازد، تأملی که کار خود را از تجربه آغاز می‌کند» (Marcel 1962a, 180). افزون بر این، مارسل به شکل خوشایندی فلسفه‌ورزی به زبان متعارف را ترجیح می‌داد. او می‌گفت: «ما باید اشکال رایج زبان متعارف را به کار گیریم که تجربه‌هایمان را بسیار کمتر از بیان‌های پیچیده‌ای که زبان فلسفی در آن‌ها متبلور می‌شود دستکاری و مخدوش می‌کنند» (Marcel 1965, 158).

1. *Creative Fidelity* 2. *Homo Viator* 3. *Being and Having*
4. *Tragic Wisdom and Beyond* 5. *On the Ontological Mystery*